

Margo Trappenburg

MAG DE BURGER NOG OP DE BANK LIGGEN?

De participatiesamenleving heeft volgens Margo Trappenburg het grote risico onrechtvaardig te zijn. 'Ik hoop dat professionals niet te veel meegaan in het idee dat burgers zorg in hun eigen kring moeten regelen.'

We verlangen steeds meer van mensen. Als we van hen vragen om een groot deel van hun leven te zorgen voor hulpbehoevende familieleden, dan doet mij dat denken aan het Nederland van voor de verzorgingsstaat. In de grote gezinnen van toen was er een dochter die niet hoefde te gaan trouwen, want die ging voor pa en ma zorgen. Zoals er ook een kind gereserveerd werd voor werk binnen de katholieke kerk. Kom bij Margo Trappenburg niet aan met juichverhalen over de participatiesamenleving. Over de nieuwe, betere wereld waarin kwetsbare mensen hun eigen kracht gebruiken, we eerst voor elkaar zorgen, en de professional pas bij echte nood in beeld komt. Die belemmerde immers toch de zelfredzaamheid. De bijzonder hoogleraar Grondslagen van het maatschappelijk werk heeft sterke bedenkingen bij de wijze waarop zorg en welzijn in Nederland wordt heringericht, onder anderen door vele sociaal professionals. 'Ik zie een nieuwe norm ontstaan. Het wordt normaal dat als jij een autistische broer hebt, en je vader en moeder zijn overleden, dat jij dan de zorg overneemt en

er voor hebt te zorgen dat hij het redt in het leven.'

Wat is daar mis mee?

'Ik begrijp de gedachte dat je die autistische man probeert zo zelfstandig mogelijk te laten leven en ik erken ook dat sommige professionals juist de neiging hebben die man te betuttelen. Dus dat we dat bespreekbaar maken, vind ik prima. Maar als het betekent dat je als hulpverlener aan de broer

kunt vragen of hij één keer in de week 150 kilometer wil rijden om een dag voor deze man te zorgen, vind ik dat niet goed.'

Waarom niet?

'Ik denk dat er een heleboel aardige, maar ook brave mensen zijn die op zo'n vraag geen nee zeggen of durven zeggen. Er zit een heleboel aardigheid in mensen, waar je dus gebruik van kunt maken, maar ook misbruik. En de niet aardige mensen hebben dan dus een voordeel, die hoeven niet te zorgen. Hun familie krijgt professionele zorg.'

Er dreigt een vorm van onrechtvaardige ongelijkheid te ontstaan?

'Het idee achter de verzorgingsstaat was dat we de kosten van de zorg voor kwetsbare mensen met z'n allen zouden opbrengen, dat ouders niet afhankelijk zouden zijn van hun kinderen. Dat vonden we beschaafd, vooruitgang. Het was niet alleen goed voor die kwetsbare mensen zelf, maar ook voor de gezonde mensen die toevallig de pech hebben dat ze een gezins- of familied met een ernstige beperking hebben. Nu schuiven we de andere kant weer op.'

'Er zit een boel aardigheid in mensen die je kunt misbruiken'

Maar past de participatiesamenleving niet veel beter bij ons? Meer ruimte voor eigen initiatief, meer ruimte voor eigen regie? Dat is wat we anno 2015 willen.

‘Ja, wil iedereen dat? Ik betwijfel het. Ik zie ook dat er een groep burgers is die de organisatie van de zorg in eigen handen wil nemen. Van die vitale zestigers die een woongroep starten en daar een mini verzorgingshuis van maken. Daar is niks mis mee. Maar voor alle anderen geldt als ideale oude dag tegenwoordig: zo lang mogelijk thuis. Verzorgingshuizen worden gesloten.’

Niet?

‘Lang niet iedereen wil tot zijn laatste snik in zijn eigen huis wonen, ongeacht de last die dat oplevert voor kinderen, familie en burens. Mag je het verzorgingshuis alleen nog in als je lichamelijk op je allerlaatste benen loopt? Is het fijner om thuis te wonen en zes keer per dag iemand aan de deur te krijgen die je met het een of ander komt helpen? En lang niet ieder kind, ieder familielid, iedere buurt wil bijdragen aan de zorg. Mag dat nog?’

Burn-out

Natuurlijk was de verzorgingsstaat niet perfect. Margo Trappenburg is de eerste om het toe te geven. Verpleeghuizen konden kwalitatief veel beter, kwetsbare mensen werd soms te veel uit handen genomen. Professionals stonden regelmatig te snel en met te veel tegelijk op de stoep. Prima om

daaraan te werken, vindt Trappenburg. Maar de hoogleraar vreest dat we nu doorslaan.

‘Er klinkt in het huidige beleid een modeltype burger door. Je hebt werk, je gezin, je zorgt voor je oude ouders, je bent actief op de sportclub van je kinderen, in je wijk, niets is je te veel.’

Mooi toch?

‘Denk je? Ik denk dat er heel veel burgers zijn die hun werk hebben, hun gezin; af en toe iets sociaals doen met hun ouders, familie, vrienden en verder moe zijn. Een beetje suf op de bank liggen, een boekje lezen, televisiekijken, en morgen is het weer vroeg dag. Het prototype dat in de participatiesamenleving doorklinkt, is vrees ik voor heel veel mensen drie bruggen te ver.’

We hebben het recht om tijd te verluimen, passief te zijn.

‘Moet dat een recht zijn? Volgens mij is het gewoon de natuur van veel mensen. Op een gegeven moment zijn normale mensen moe. Mag dat? Of moet je jezelf minimaal tot de grens van een burn-out werken?’

Want dat is wat gebeurt?

‘Als jij mantelzorg bent en je hebt een burn-out en je zit te snikken in de kamer van je huisarts? Ja, dan komt er professionele hulp, respijtzorg of hoe je het ook noemt. Maar als jij het volhoudt, dan houd je het vol. Dan is er niks aan de hand.’

Niet dan?

‘Ik vind dat dus een heel groot beroep doen op zulke mensen. Veel mensen doen al veel, en dan nog een tandje erbij, nog een tandje erbij en ook al gaat het dan niet mis, dan vind ik dat nog te veel gevraagd. Omdat je niet gevraagd hebt om een dementerende ouder die 70 kilometer verderop woont, om een kind met een meervoudige handicap. En het simpele feit dat het jou treft en je buurvrouw niet, betekent wat mij betreft niet dat jij het moet doen zolang je niet instort. Je hebt dan juist steun nodig.’

Goede mensen

De sociaal professional die aan de keukentafel zit, lid is van het wijkteam, de vraag

stelt of er mensen ‘uit de omgeving’ kunnen helpen, bepaalt welke professionele hulp iemand krijgt, dat is degene die nu het door Trappenburg bekritiseerde beleid in de praktijk brengt. Die draagt bij aan een samenleving waarin van ‘goede mensen’ het maximale gevraagd wordt en soms meer.

‘Ik heb er wel vertrouwen in dat de goede hulpverlener aan die keukentafel ziet dat het mensen tot hier zit, ook al zitten ze niet te huilen. Veel sociaal professionals kunnen zowel empathisch als streng zijn. Inschatten waar de grens ligt en hoeveel ruimte er nog tot die grens is.’

Een soort dubbele pet, enerzijds uitvoering geven aan beleid, anderzijds oog houden voor degene die voor je zit.

‘Ik hoop wel dat ze die dubbele pet mogen blijven dragen. Dat ze zelf ook aangeven wanneer het voorgenomen beleid in de praktijk in hun ogen verkeerd uitpakt. Dat ze niet teveel meegaan in het discours dat burgers de zorg in hun eigen kring moeten regelen. Dat ze hun eigen professionele ruimte blijven opeisen.’

Wat kenmerkt die professionaliteit?

‘Als de ontwikkeling naar die generalistische professional vlakbij kwetsbare burgers zich doorzet, dan is het zuiver omgaan met die dubbele pet van groot belang. Dat zit al in de traditie van bijvoorbeeld de maatschappelijk werker. Deze generalistische professional heeft bovendien oog voor de maatschappelijke context waarin hij of zij werkt.’

Wat bedoel je daarmee?

‘Je ziet dat sommige professionals creatief omgaan met die ruimte. Die leveren maatwerk, passend bij de situatie van die specifieke burger. En dat kan betekenen dat die burger bijvoorbeeld een vorm van materiële ondersteuning krijgt die een andere buurtbewoner een straat verderop niet krijgt omdat die, ondanks al zijn problemen, zijn leven beter op orde houdt, beter organiseert.

Dat is eigenlijk oneerlijk. Je moet dus niet alleen oog hebben voor de specifieke casus, maar ook voor het maatschappelijke signaal dat je afgeeft met de oplossing die je kiest.’ ■

Margo Trappenburg?

Sinds september 2014 is zij bijzonder hoogleraar Grondslagen van het Maatschappelijk Werk aan de Universiteit voor Humanistiek. Ze is bovendien universitair hoofddocent Bestuurs- en Organisatiewetenschappen. Van 2008 tot 2014 was ze bijzonder hoogleraar Sociaal-politieke aspecten van de verzorgingsstaat aan de Universiteit van Amsterdam en 2004 tot 2008 bijzonder hoogleraar Patiëntenperspectief aan de Erasmus Universiteit. Van 2001 tot 2008 was ze columnist voor *NRC Handelsblad*.